

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ФУТУРАЛЬНОСТІ В ДИСКУРСИВНОМУ ПОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ (НА ПРИКЛАДІ KEYCIB ПОЛІТИЧНИХ ВИСТУПІВ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ)

PRESENTATION OF FUTURALITY IN THE DISCURSIVE FIELD OF UKRAINIAN POLITICS (ON THE CASE OF POLITICAL APPEARANCES ON TELEVISION)

Глобалізація інформаційного простору, зростання ролі комунікативних технологій та їх вплив на масову свідомість у сучасному суспільстві не втрачають актуальності вже досить тривалий час. Однією зі сфер комунікативного впливу (спланованого та спрямованого) поряд із традиційним полем ЗМІ є, безумовно, політика. Простежити механізми здійснення впливу на масову свідомість у політиці можна, вивчаючи політичний дискурс, який в останні десятиліття став одним із популярних об'єктів дослідження не лише в лінгвістиці, а й у соціологічній сфері. Актуальним є вивчення здатності політичного дискурсу конструювати уявлення електорату, спонукати до дії та здійснювати маніпулятивний вплив з метою отримання влади чи прагнення до неї.

Питання темпоральності виступає важливим чинником цього дослідження. У гуманітарних науках проблема теоретичної інтерпретації концептів «час» та «простір» залишається актуалізованою досить тривалий час. Процеси глобалізації, філософія постмодерну, яка заперечує прогрес, лінійність людської історії, проблема відчуження людини тощо позначили необхідність ціннісного осмислення темпоральних модусів сучасності. Тривимірна модель часу цікавить дослідників як загалом, оскільки «минуле», «сьогодення» та «майбутнє» взаємопов'язані, так і безпосередньо у вигляді окремих модусів. Так, уявлення про минуле впливає на конструювання особистісної ідентичності в сьогоденні та формування прогностичних проєктів на майбутнє. Не викликає сумнівів важливість дослідження репрезентації часу як одного з найважливіших елементів лінгвоментальної картини політичної системи, зокрема, на основі дискурсивних практик у вигляді публічних виступів політиків.

У сучасних умовах забезпечення прискореного зростання і розвитку країни багато в чому пов'язане з виробленням відповідної стратегії державного управління. Щоб успішно розвиватися, державі потрібна перспектива, бачення майбутнього. Отже, пояснюється активний інтерес учених до вивчення майбутнього, образ якого транслюється та пропонується агентами політичного дискурсу, а також поява нових розробок, орієнтованих на аналіз розвитку країни через порівняння різних альтернатив. Особливої актуальності проблематика дослідження політичного дискурсу набуває останніми роками у зв'язку з поширенням у глобалізованому суспільстві інтересу до вектора розвитку сучасних суспільств. У рамках цієї роботи пропонується розгляд основних результатів емпіричного дослідження політичного дискурсу на предмет репрезентації в публічних виступах політиків уявлень щодо майбутніх перспектив розвитку країни.

Ключові слова: політичний дискурс, майбутнє, темпоральність, футураль-

ність, репрезентація, метафоричність, дискурс-аналіз.

The globalization of the information space, the growing role of communication technologies and their impact on the mass consciousness in modern society have not lost their relevance for quite some time. One of the spheres of communicative influence (planned and directed), along with the traditional field of mass media, is politics. The mechanisms of influencing the mass consciousness in politics can be traced by studying political discourse, which in recent decades has become one of the most popular objects of study not only in linguistics but also in the sociological sphere. It's important to study the ability of political discourse to construct the views of the electorate, to encourage action and to exercise manipulative influence in order to gain power or desire it.

The question of temporality is the next factor in the importance of this article. In the humanities, the problem of theoretical interpretation of the concepts of "time" and "space" remains relevant for a long time. The processes of globalization, the philosophy of postmodernism, which denies progress, the linearity of human history, the problem of human alienation have marked the need for value understanding of the temporal modes of modernity. The three-dimensional model of time is of interest to researchers as a whole, because "past", "present" and "future" are interconnected, and directly in the form of separate modes. Thus, the idea of the past influences the construction of personal identity in the present and the formation of prognostic projects for the future. There is no doubt about the importance of studying the representation of time as one of the most important elements of the linguistic picture of the political system, in particular, on the basis of discursive practices in the form of public speeches of politicians.

In modern conditions, ensuring the accelerated growth and development of the country is largely related to the development of an appropriate public administration strategy. The state needs a perspective, a vision of the future to develop successfully in future. This explains the active interest of scientists in studying the future, the image of which is broadcast and offered by agents of political discourse, as well as the emergence of new developments focused on analyzing the future development of the country by comparing different alternatives.

The issue of political discourse research has become especially relevant in recent years due to the spread of interest in the globalized society to the vector of development of modern societies in the context of the historical process. This paper proposes to consider the main results of an empirical study of political discourse for the representation in public speeches of politicians' ideas about the future prospects of the country.

Key words: political discourse, future, temporality, futurality, representation, metaphor, discourse analysis.

УДК 316.33

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5208.2020.13-1.8>

Гудзенко О.З.

к.соціол.н., доцент кафедри соціології
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

Івахненко С.І.

магістр соціології
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

Постановка проблеми. У політичному дискурсі завжди є актуальним соціальний аспект часу. Соціальний час – це форма суспільного буття, яка характеризує становлення людської діяльності та послідовність різних стадій в історичному розвитку. З цим концептом пов'язане світовідчуття епохи, поведінка людей, їх свідомість, ритм життя, ставлення до речей. У свідомості людей час може бути минулим, сьогоденням і майбутнім. Кожен з цих модусів часу – «минуле», «теперішнє», «майбутнє» – є мікро-концептами в концептуальній системі, на вершині якого макро-концепт «час» [1]. У політичному дискурсі «час» – це базова категорія, так званий «опорний» концепт, з тієї причини, що інтерпретація його сенсу допомагає агентам дискурсу здійснювати свою мету – конструювати у виборців «правильне» ставлення до минулого, описувати сьогодення і «прогнозувати» майбутнє.

Онтологічний аспект проблеми полягає в тому, що політичний дискурс щодо трактування минулого, визначення сьогодення та перспективного уявлення про розвиток суспільства створює умови для маніпулювання електоральних настроїв виборців. Низка теоретичних та практичних проблемних тем, пов'язаних з існуванням політичного дискурсу та його впливом на електорат, залишається за межами розгляду соціологічної науки. Низка мовних одиниць політичного дискурсу, пов'язаних з формуванням і трансляцією певних уявлень щодо образу майбутнього, залишаються не до кінця висвітленими в рамках соціологічної рефлексії та соціолінгвістичних досліджень. У неузгодженості між онтологічним станом проблемної ситуації та теоретичною розробкою полягає гносеологічний аспект аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зважаючи на те, що політичний дискурс належить до важливих сфер суспільно-політичного життя соціуму, очевидним є той факт, що гуманітарні науки приділяють велику увагу вивченню її проблематики. Останніми роками можна спостерігати збільшення уваги наукового інтересу щодо політичного дискурсу, адже в сучасному українському суспільстві постійно відбуваються соціально-політичні рухи та зміни в дискурсі політики, які складно вчасно зафіксувати.

Політичний дискурс став предметом особливої уваги класичних робіт таких дослідників, як: Т.А. Ван Дейк, Р. Барт, М. Фуко, Ю. Габермас, Д. Грейбер, а також дослідження вітчизняних авторів: М. Ільїна, М. Гаврилової, Ю. Ганжурова, В. Лук'янової, В. Петренко, К. Серажим, О. Шейгал, О. Баранова, Г. Почепцова, Г. Орлова, Н. Романюка та інших.

Сформульовані теоретичні засади концепту часу в роботах П. Сорокіна, Р. Мертона, Е. Дюркгейма, Ж. Гурвича, П. Бергера, Т. Лукмана, П. Штомпки; серед вітчизняних авторів

виділяються розробки П. Амбарової, О. Богатирьової, Д. Діденко, А. Ковальчук.

Метафоричність мови політики досліджували Дж. Лакофф, М. Джонсон, серед дослідників пострадянського простору – Д. Піменова, А. Сенцов, О. Пустовар, П. Солопова, С. Белякова, О. Данцева. Аналіз українського політичного дискурсу висвітлюється у працях вітчизняних авторів: Н. Кондратенко, Л. Нагорної, А. Битко, В. Кіпень, А. Чучвара.

Мета дослідження полягає у визначенні змістового наповнення концепту «майбутнє» в українському політичному дискурсі на основі кейсів публічних виступів кандидатів у Президенти України (I тур передвиборчої кампанії).

Виклад основного матеріалу. Час – основоположна одиниця суспільного життя, а тривимірний концепт часу є популярним предметом досліджень у різних сферах наукового знання. У рамках цієї роботи ми актуалізуємо увагу на одному із його модусів – майбутньому. Найважливішим модусом, за логікою речей, має виступати теперішній час. Він являє собою точку відліку на осі часу, відповідно до якого визначається як минуле, так і майбутнє [1]. Складність полягає у тому, що сферою «абсолютного справжнього», або планом теперішнього «тут і зараз», може виступати часовий відрізок різної довжини, адже його кордони визначаються виходячи з комунікативної ситуації і прагматики повідомлення.

Що стосується концепту майбутнього, то прийнято вважати, що він характеризується меншою репрезентацією у мові. Майбутній час у різних мовах завжди займає більш периферійне місце [2] і є порівняно пізнім утворенням. Причини такого «невияву» майбутнього часу очевидні: це час планів, прогнозів, екстраполяції, час, що має максимально абстрактний характер. Підставою для визнання майбутнього об'єктом пізнання є положення про те, що майбутнє завжди є присутнім у сьогоденні. Тією ж мірою, в якій майбутнє присутнє в теперішньому моменті, – воно вже відоме. Будь-яка подія становить перспективу, де час конституюється як безперервність і незворотність руху минулого, сьогодення і майбутнього як єдиного цілого. Воно осмислюється як єдність завдяки тому, що тимчасові горизонти будь-якого справжнього, тобто минуле і майбутнє, обов'язково перетинаються [3]. По суті, майбутнє є описом сьогоденішнього часу в його прогнозованому аспекті. На думку Г. Рейхенбаха [4], «інформаційна» відмінність між минулим і майбутнім – це не відмінність між знанням і незнанням, а відмінність у методах, за допомогою яких ми отримуємо відомості про минуле і майбутнє. Основні «методи», що застосовуються стосовно майбутнього, це: планування, прогнозування (як раціональне, так і ірраціональне), передбачення, передчуття.

У сучасних умовах забезпечення прискореного зростання і розвитку країни багато в чому пов'язане з виробленням відповідної стратегії державного управління. Щоб успішно розвиватися, державі потрібна перспектива, бачення майбутнього. Тому аж ніяк не випадковий активний інтерес учених до вивчення майбутнього, становлення прогностики, яка являє собою досить нову і перспективну сферу дослідження для вітчизняної науки і практики, а також поява нових розробок, орієнтованих на аналіз майбутнього розвитку країни шляхом порівняння різних альтернатив і сценаріїв [8; 9].

Науковий аналіз політичного дискурсу передбачає обов'язкову фіксацію всієї специфіки контексту, в якому він розгортається: історичних, географічних, культурних тощо умов. Адже врахування контексту висловлювань має особливе значення під час виборчих кампаній, коли певні політичні сили прагнуть «сформулювати» істину в межах конкретного дискурсу [5]. Нагадаємо, що політичний дискурс як різновид дискурсу існує з метою досягнення, збереження та здійснення політичної влади. Основним наміром політичного дискурсу є потреба агента висловити своє бачення дійсності та переконати адресатів у тому, що таке бачення є єдино та істинно правильним. При цьому, якщо мовець оперує подіями майбутнього, вибір відповідних мовних засобів може відіграти вирішальну роль. Саме тому політичний дискурс визначається метафоричністю висловлювань. І суть тут не лише у вживанні детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків.

У статті представлені результати соціологічного дослідження на тему: «Репрезентація футуральності в публічних виступах політиків», проведеного методом дискурс-аналізу публічних промов кандидатів у Президенти України під час першого туру виборів у політичних ток-шоу (за період від 31 грудня 2018 р. до 30 березня 2019 р. «Зворотний відлік», «Право на владу», «Свобода слова», «Головна тема». Всього було проаналізовано 23 випуски перелічених ток-шоу).

У процесі вивчення політичного дискурсу дослідники, звісно, звертаються до різного роду політичних текстів (публічних виступів політиків на телебаченні, політичних дебатів, політичних програм політичних партій та кандидатів у Президенти, виконавчих указів тощо), а разом з ними розглядають безліч супутніх лінгвістичних факторів, таких як думки, установки, цілі адресанта й адресата, їх знання про світ стосовно політики тощо. Звертаючись до реалій українського суспільства, треба акцен-

тувати увагу на виборчий цикл 2019 року, який завдяки своїй новизні як формату, так і змісту різко загострив політичне і навіть суспільне протистояння. У період вказаного року з новою силою постало питання про нові обрії та окреслення образу майбутнього українського суспільства. Стало неабияк актуальним усвідомлення радикальних змін не лише в політичному ландшафті країни, а й у зсувах у популярності політичних проєктів бачення майбутнього країни. Очікуване переформатування політики держави, більше того, політичної системи та державних інститутів після виборів Президента в квітні 2019 року було неминуче з приходом нової і слабо ідентифікованої політичної сили, так званої «команди ЗЕ» [6].

Зрозумілим стало те, що країна, її політична система та суспільство загалом перейшло від попередньої парадигми розвитку, заданої Президентом П. Порошенком та його політичними союзниками, до ситуації повної невизначеності з проявленням нових імовірних парадигм розвитку. Можна зазначити також, що Україна перебуває в певній точці біфуркації, коли попередня стабільність і певна визначеність політики, як би їх не оцінювали, мусять змінитися. З огляду на сучасну політичну реальність в українській державі важливим постає вибір конструктивних варіантів соціального розвитку суспільства, передбачення подій, виходу з економічної та політичної кризи. Кожен такий період призводить до аналізу шляхів розвитку, в процесі якого пропонуються різні ідеологічні схеми і концепції, даються оцінки масштабу змін, стратегічний вектор розвитку і курс руху на найближчі десять років. Водночас відбувається криза майбутнього. Не так багато людей, які всерйоз замислюються про майбутнє і заглядають хоча б на тридцять років уперед. Але представники політики є якраз суб'єктами, які займаються стратегією розвитку українського суспільства та держави загалом. Вибори Президента є важливим процесом, під час якого електорат визначає особистість, бачення майбутнього якої їм ближче за інші, адже роль кандидата – пропонувати образ майбутнього. Саме тому наш дослідницький інтерес приваблює зміст політичного дискурсу і складників концепту майбутнього, які в ньому транслюються.

На основі проведеного дослідження були виявлені загальні та специфічні риси репрезентації образу майбутнього країни. У процесі дослідження були умовно згруповані і розглянуті такі аспекти: *емоційний, проблемний, діяльнісний, стратегічний*.

Для фіксації емоційного забарвлення образу майбутнього в процесі дослідження були використані позитивні та негативні слова-маркери, які пропонує дослідниця С. Белякова [1]. Презентація образу майбутнього

суб'єктами політики через позитивну оцінку: «світле», «велике», «краще», «безхмарне», «забезпечене», «щасливе», «блискуче», «благополучне», «славне»; негативну: «похмура», «загрозливе», «безлике», «безпросвітне». Невідомість майбутнього підкреслюється такими маркерами: «про невизначене майбутнє»; «гіпотетичне майбутнє», «невідомість», «відсутність чіткої картини майбутнього». Також можна зафіксувати іронічне ставлення до феномена майбутнього, що яскраво проявляється у разі використання відомого кліше-«советізму» – «світле майбутнє» [7, с. 61].

Результати проведеного дослідження свідчать, що позитивне бачення майбутнього превалює над його негативним висвітленням. Усього зафіксували 68 випадків використання маркерів «позитивної оцінки» образу майбутнього проти 15. Найчастіше агентами політичного дискурсу трансливався позитивний меседж щодо «мирного» майбутнього (38,2%). Наступним за частотою вираження були окреслені «якісні зміни», які повинні відбутися (14,7%), та бачення країни в «об'єднанні» (11,8%). Така позиція політиків є загальною рисою політичного дискурсу, адже сучасна геополітична ситуація змушує популяризувати дух інтеграції.

У результаті виявилось, що єдиною, хто бачить «світле» і «щасливе» майбутнє України, а також говорить, що «все буде добре», є Юлія Тимошенко. Такий факт дає змогу нам констатувати, що риторика цього кандидата у Президенти має певні ознаки метафоричності. Проте ще однією особистістю, котра висловилася з використанням метафори негативної оцінки образу майбутнього, був Андрій Садовий, який сказав про «загрозу провалля» у майбутньому (7%).

У такому разі логічно буде висвітлити ознаки негативної оцінки в уявленні політиками майбутнього країни. У повідомленнях були зафіксовані факт імовірності «кризи» (40%), «майбутніх ризиків і загроз» (27%), «влади популізму» (13%), «провалля» (7%). Частіше негативна оцінка використовувалася для опису сьогодення, ніж про майбутній стан: «Бардак, хаос, розруха – це все наслідки того, що в державі немає сильної вертикалі, немає господаря, порядку і відповідальності...» (трактування стану сучасної України політичною партією «Радикальна партія О. Ляшка» у своїй передвиборчій програмі 2019 року) [10].

Проте, як показують результати аналізу, найширшою категорією тексту політичної промови є *проблемний (тематичний) аспект* – 227 слів-маркерів. Він є значущою частиною дискурсу, адже натеper досить актуальним є мовлення щодо проблем, які стосуються нашої держави, її цілісності та суверенності. Серед основних проблем, що заважають країні

досягти «кращого майбутнього», кожний четвертий політичний діяч зазначає необхідність «боротьби з корупцією». Корупція не сприяє «створенню інвестиційного клімату» країни (20%), «формуванню сильної економіки» (14%), «розвитку промисловості» (9%) та «відповідального виробництва» (9%). Слід підкреслити, що суб'єкти політики часто акцентують увагу на необхідності умов, які точно потрібні задля руху в майбутнє: «Україна не зможе рухатися вперед, поки ми не скинемо владу олігархів...» (бачення майбутнього України політичною партією «Громадянська позиція» у передвиборній програмі 2019 року) [11]. «Скинути владу» – метафоричний вираз, який трактується як «змінити владу».

Подібними та типовими були отримані результати уявлень у промовах політиків щодо культурного напрямку розвитку майбутнього України. Майже половина з тих, хто говорив на тему сфери духовності, виокремлював значення «демократичних цінностей» у нашій країні (46%), третина акцентувала увагу на «підтримці європейських цінностей» (27%) та трохи менше висловлювали «ідею державності» (18%), «цінності мультикультуралізму» (9%). У соціальній сфері політичний дискурс розгортається навколо питань покращення «якості життя» (37%), «досягнення кращих показників» (22%), «покращення сфери здоров'я» (15%) та «комфорту громадян» (8%).

Що ж потрібно зробити для вирішення проблем країни, чи діяльнісний аспект бачення майбутнього. Третина згадуваних повідомлень у політичних текстах належить висловленню про «впровадження реформ» (31%), ще частина – про «віру в майбутнє» (19%), «впевненість» (13%) та «підтримку нового курсу» у майбутньому України (13%). У цьому разі ми знову згрупували розглянуті діяльнісні аспекти майбутнього відповідно до висловів окремих кандидатів. Так, нами було зафіксовано, що вживання фраз «вірю в майбутнє» та наголошення на тому, що Україна як держава має «свій шлях» застосував у своїх виступах чинний на той час Президент Петро Порошенко. Такі вислови цілком типові для виступів Петра Олексійовича, адже його передвиборча кампанія була зосереджена саме на традиційних культурних цінностях. Так, концепт віри є політичним гаслом кандидата – «Армія, мова, віра». П.О. Порошенко значну увагу приділяв зміцненню ролі української мови – «складника сили й успіху нашого народу».

Найбільш наповненим напрямом щодо уявлення про майбутній напрям розвитку виявився зовнішньо та внутрішньополітичний (110 фраз), який містили в собі вислови: «внутрішня політика», «оновлення влади», «вступ до НАТО», «справедливість» та інші. Більшість кандидатів промовили тезу про

розвиток «внутрішньої політики» (23%), наміри «вступити Україні в майбутньому до НАТО» (17%), потрібне «оновлення влади» (11%), відновлення «справедливості» в державі (11%), «вступ до ЄС» (7%), зосередити увагу на «зовнішній політиці» (7%), необхідність у «зміцненні військових позицій» (7%) і «перезавантаження системи» (6%). Декілька слів хочеться сказати про сам образ майбутнього України, який у виступах політиків був окреслений такими фразами: «єдина країна» (41%), «сильна держава» (18%), «справедлива країна» (14%), а також «конкурентна» (9%) та «ресурсна» (9%), яку чекають «зміни на краще» (9%). Названі образи мають позитивний контекст та наповнення, а отже, бачення політиками майбутнього країни відображає їхній оптимізм.

Українське суспільство, розчароване і зневірене політичною владою, чекало на «нові обличчя» у владі і зробило на це так званий «соціальний запит» в образі шоумена та актора Володимира Зеленського. Невизначеність зовнішнього та внутрішнього політичного курсу та стратегічного бачення, які б запропонував кандидат В.О. Зеленський у передвибірчій кампанії, закономірно актуалізувало дослідницький інтерес щодо образу майбутнього нашої країни. В процесі дослідження був зроблений порівняльний аналіз висловів щодо політичного напрямку майбутнього чинного Президента України Володимира Зеленського та його попередника Петра Порошенка, які були конкурентами у другому турі президентських виборів 2019 року. Так, Володимир Зеленський у своїй риторичній щодо політичного бачення перспектив держави застосовував фрази: «оновлення влади» (35,7%), «перезавантаження системи» (28,6%), «відновлення справедливості» (21,4%), «укріплення суверенітету» (7,1%) та «завершення війни» (7,1%). Можна сказати, що такий дискурс є новим для політики. Водночас Петро Порошенко керувався такими словами у своїх виступах: «вступ до НАТО» (33,3%), «зміцнення військових позицій» (23,8%), «внутрішня політика» (19%), «вступ до ЄС» (14,3%) та «зовнішня політика» (9,5%). Політична риторика цих кандидатів стосовно бачення майбутнього вектора розвитку України не перетинається і створює різні репрезентовані темпоральні структури – оновлення влади (майбутнє) та зміцнення владних позицій (закріплення в майбутньому минулих досягнень).

Висновки. У статті експліковані результати соціологічного виміру репрезентації футуральності в політичних текстах кандидатів

на посаду Президента України, проведеного методом дискурс-аналізу. В політичному дискурсі було зафіксовано метафоричність текстів для зазначення негативної оцінки досягнень «старої» влади, в окресленні основних проблем сьогодення і факторів, які не сприяють розвитку країни та у разі створення образу «світлого» майбутнього. Отримані результати дали змогу зафіксувати конструювання футуральності в політичному дискурсі українського суспільства за допомогою дослідження метафоризації політичного тексту зокрема.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белякова С.М. Настоящее и будущее. *Известия УрФУ. Сер. Гуманитарные науки*. 2016. Вып. 148. С. 224–234.
2. Мельчук И.А. Семантические этюды: «сейчас» и «теперь» в русском языке. *Russian Linguistics*. 1985. № 9. С. 257–279.
3. Романюк А.Б., Заяць А.В. Аналіз досліджень політичного дискурсу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі*. 2012. № 743. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/19841/1/21-Romanyuk-200-209.pdf> (дата звернення: 13.11.2019).
4. Рейхенбах Г. Философия пространства и времени / пер. с англ. Ю.Б. Мочанова; под ред. А.А. Логунова. Москва : Прогресс, 1985. 320 с.
5. Битко А. Теоретичні засади соціологічного дослідження політичного дискурсу. *Український соціологічний журнал*. 2015. № 1–2. URL: <https://periodicals.karazin.ua/usocjour/article/view/7961/7441> (дата звернення: 19.01.2020).
6. Політичне проектування майбутнього України. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні : монографія / Кіпень В.П. та ін. Вінниця, 2019. 228 с.
7. Івахненко С.І. Метафоричність темпоральності у мові політики. *Соціологічні дискурси: 2019 рік* : матеріали III Всеукр. наук. конф. молодих учених, 13 груд. 2019 р. Дніпро : Видавничо-поліграфічний дім «Формат А+», 2020. С. 59–62.
8. Ковальчук А.Є. Концепт «майбутнє» в сучасному науковому дискурсі: особливості інтерпретації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2015. Вип. 4. С. 74–78.
9. Ковальчук А.Є. Особливості уявлень про майбутнє в контексті сучасного міста. *Грані*. 2014. № 7. С. 67–72.
10. Передвиборна програма політичної партії «Радикальна партія Олега Ляшка» на парламентських виборах 2019 року : *вебсайт*. URL: <https://www.chesno.org/party/6/#program> (дата звернення: 31.11.2019).
11. Передвиборна програма політичної партії «Громадянська позиція» на парламентських виборах 2019 року : *вебсайт*. URL: http://vybory2019.pravda.com.ua/pdf_programy/hrompozytsiia.pdf (дата звернення: 31.11.2019).